

‘Belgische regering, maak je belofte waar en pleit voor een zorgplichtwet op niveau van Europa en de VN!’

Laura Eliaerts, ACV-CSC International

TEKST
Caroline Vanpoucke

FOTO'S
Michael De Lausnay

Laura Eliaerts

‘Winst maken op basis van schendingen? Dat kan toch niet!’

Heb jij dat ook? Dat je in het pashokje op het etiket niet alleen naar de wasvoorschriften kijkt, maar ook naar ‘Made in ...’? En dat je je ongerust afvraagt door wiens handen dit gemaakt en gegaan is? Die argwaan is helaas terecht. Wat we dragen, eten, dagelijks gebruiken, het wordt vaak gemaakt in omstandigheden waar mensen-, arbeidsrechten of milieunormen worden geschonden. Wraakroepend. Maar Laura Eliaerts, ACV-CSC International, is hoopvol. In 2021 komen we dichterbij wetgeving die bedrijven verplicht te zorgen voor hun productieketen.

Human rights due diligence (HRDD) of zorgplicht ... velen zullen het in Keulen horen donderen. Leg eens uit waar dit vandaan komt.

Laat ons beginnen bij de globalisering. De afgelopen decennia is de economie veranderd en zijn steeds meer bedrijven gedeeltelijk gaan produceren in het buitenland, of stukjes van hun productie gaan outsourcen naar andere delen van de wereld. De productieketens zijn steeds complexer geworden. Kijk naar je computer. Daar zitten misschien 40 mineralen in, die in verschillende landen ontgonnen zijn, dan gesmolten in een ander, vaak Afrikaans land. De onderdelen worden dan weer gemaakt in een Aziatisch land zoals China, om dan in een andere entiteit gemonteerd te worden en ten slotte bij ons verkocht. Het werd doorheen de jaren meer en meer duidelijk dat er in die ketens schendingen gebeuren. 2011 was een belangrijk moment. Dan heeft de VN ‘The united nations guiding principals for

business and human rights” uitgebracht. Deze richtlijnen hebben drie pijlers: De staten hebben de plicht om mensenrechten te beschermen; de bedrijven hebben de verantwoordelijkheid om de mensenrechten te respecteren; de slachtoffers van schendingen moeten toegang hebben tot herstel. Die verantwoordelijkheid van bedrijven is niet beperkt tot de activiteiten in hun eigen fabrieken, maar in heel de keten. Ze moeten hun huiswerk maken en stappen ondernemen om er alles aan te doen om mensenrechten-, arbeidsrechten- en milieurechtschendingen te vermijden. Een voorbeeld. Als groot kledingbedrijf moet je gaan kijken waar de katoen geteeld wordt, waar de stoffen worden geweven en geverfd, waar de T-shirts worden gestikt, hoe het transport verloopt en waar het verkocht wordt. Waar zitten de risico's in heel die keten? Is er kinderarbeid? Zijn er onveilige arbeidsomstandigheden? Daarna moet je als bedrijf maatregelen nemen. >>

‘Er zijn bedrijven die uit ‘liefdadigheid’ een school bouwen in een land waar onderwijs minder sterk is uitgebouwd, terwijl ze dag in dag uit producten verkopen die door kinderen worden gemaakt’

Laura Eliaerts,
ACV-CSC International

» Je moet in dialoog gaan met leveranciers, ter plaatse gaan, alle mogelijke zaken doen om ervoor te zorgen dat er niets fout gebeurt. En tot slot moet je over dat alles transparant communiceren zodat mensen begrijpen hoe de keten in mekaar zit en wat er wordt gedaan. Het woord ‘zorgplicht’ zegt het zelf: een bedrijf heeft de plicht om zorg te dragen voor haar keten. Dat zij decennia lang winst kunnen maken op basis van schendingen, dat kan toch niet!

Verwar zorgplicht niet met ‘corporate social responsibility’. Dan gaat het vaak om liefdadigheidsacties. Zo zijn er bedrijven die uit ‘sociale verantwoordelijkheid’ een school bouwen in een land waar onderwijs minder sterk is uitgebouwd, terwijl ze dag in dag uit producten verkopen die door kinderen worden gemaakt.

Ik word als consument vaak met de vinger gewezen: ik ben mee verantwoordelijk. Wat is mijn rol?

Als consument heb je een sleutel in handen om mee het aanbod te sturen. De economie werkt volgens vraag en aanbod, dus als de vraag verandert doordat jij meer oog hebt voor de keten, is de kans groter dat het aanbod zich zal aanpassen en dat meer bedrijven werk maken van hun zorgplicht. Je kan dus met je koopgedrag lichtjes de markt in een bepaalde richting duwen. Onze

economie is ook niet vrij. De wetgevende macht zorgt voor de spelregels. Stem voor politici die effectief de wetgeving willen aanpassen, spreek beleidsmakers aan waar je kan.

De grote verantwoordelijkheid zit bij de bedrijven en bij de politici. Zij kunnen ervoor zorgen dat zorg dragen voor je keten niet zomaar vrijwillig is voor bedrijven, iets dat je mag doen als je daar zin in hebt, maar dat dit bij wet verplicht wordt. Als burger kan je ook wegen op de wetgevende macht. Weet dat je als lid van de vakbond aangesloten bent bij een organisatie die lobbyt voor wetgeving op Belgisch niveau, op niveau van de EU en de VN. Wij willen dat zorgplicht op al die niveaus verplicht wordt en dat bedrijven aansprakelijk kunnen gehouden worden als ze daar hun voeten aan vegen. We doen studiewerk om dat complex gegeven goed te begrijpen. We hebben contacten met politieke partijen om onze eisen erdoor te krijgen.

Ook in het Europees Vakverbond wordt er hard gewerkt om een richtlijn er door te krijgen op het niveau van de Europese unie. In februari was er een consultatie van de Europese unie, waar alle burgers konden aan deelnemen. Via de campagne #HoldBizAccountable hebben we dit met het ACV mee gepromoot. Het was een groot succes! Maar liefst 145.173 mensen namen deel.

Daarnaast is er een belangrijke consument die we zeker niet mogen vergeten: de overheid. Die geeft keiveel geld uit aan het bouwen van wegen, ziekenhuizen, scholen, Zij koopt van alles en nog wat met ons belastinggeld en kan dus de markt sterk beïnvloeden. De overheid heeft een grote hefboomkracht.

Wat doet het ACV nog?

Een andere belangrijke kracht die wij hebben als vakbond is het sociaal overleg. We willen dat dit belangrijk thema zoveel mogelijk op tafel komt. Dat onze vakbondsafgevaardigden in de privésector aan hun werkgever vragen stellen: hoe zit het met onze keten? Wat weten wij ervan? Zijn er schendingen geweest? Ook in de publieke sector - in scholen, in ziekenhuizen, in overheidsinstellingen - proberen we ervoor te zorgen dat onze militanten vragen stellen. Dat als er zaken worden aangekocht zoveel mogelijk de duurzaamheidscriteria worden meegenomen. Als de zorgplicht op het sociaal overleg brengen bij wet verplicht wordt, dan wordt het gemakkelijker om kritische vragen te stellen. Onze hoop is, dat zolang er nog geen wetgeving is, onze mensen het toch op tafel brengen.

Wat kan een personeelslid of vakbondsafgevaardigde in onderwijs doen?

In het sociaal overleg op niveau van de school of scholengemeenschap kan je als afgevaardigde op dit thema wegen en proberen het aankoopgedrag van de school te sturen. Als wij als particulier één t-shirt kopen, koopt de school er honderd. Als wij één computer kopen, koopt de school er honderd. Je kan helpen duwen zodat ketenzorg op de agenda komt als er aankopen worden gedaan. Zorg ervoor dat waar mogelijk gekozen wordt voor het alternatief product, bijvoorbeeld kleren van de Fair Wear Foundation, die in goede omstandigheden werden gemaakt. Check bij leveranciers naar de omstandigheden. Is er geen duurzaam alternatief is, zorg ervoor dat ketenzorg een van de criteria is in het aankoopproces en niet alleen prijs en kwaliteit. Je kan op bepaalde momenten ook stellen: dit kan niet met ons belastinggeld.

Hoever staat het met de wetgeving hier en internationaal?

Frankrijk heeft tot nu toe de meest gevorderde zorgplichtwet, over alle sectoren heen, maar wel

alleen voor heel grote bedrijven. In Nederland en Duitsland zijn ze ook in gang geschoten. In België helaas nog niet. Studies hebben aangetoond dat twee derde van de bedrijven hier vrijwel niets doen. De Europese unie is wakker geschoten door de beginnende wetgeving in een aantal landen. Eenduidigheid naar bedrijven toe is belangrijk natuurlijk. Didier Reynders, commissaris van justitie bij de EU, heeft beloofd om in 2021 met wetgeving te komen op niveau van de Europese unie. Na de consultatieronde waarover ik het daarnet had, zal de commissie in juni met een eerste voorstel komen. Het gaat wel nog even duren voor die Europese richtlijn er gaat zijn. We kunnen niet wachten. We moeten wetgeving hebben in België. Dan worden onze bedrijven al klaargestoomd voor wat er gaat gebeuren op het Europees niveau.

In het regeerakkoord staat dat België actief zal deelnemen aan de onderhandelingen over een dwingend VN-verdrag. Maar dat doen ze niet. Op 14 januari is in de Kamer een resolutie gestemd die zegt: Belgische regering, maak die belofte waar! Pleit voor regelgeving op VN- en EU-niveau, ontwikkel een eigen nationaal kader! Op nationaal niveau is er achter de schermen veel aan het bewegen. We hopen op een sterke Belgische zorgplichtwet.

Wat betekent zorgplicht voor jou persoonlijk?

Ik vind het hallucinant dat in de 21ste eeuw schendingen zoals vervuiling, onveilige omstandigheden, kinderarbeid, gedwongen arbeid, discriminatie, nog op massale schaal voorkomen en dat we dit systeem als consument - inclusief mezelf - in stand houden. De Belgische overheid kan wel stellen dat ze opkomt voor de mensenrechten, terwijl ondertussen veel van onze bedrijven die in België of in de Europese Unie producten verkopen, winst maken op basis van een keten waar schendingen in voorkomen. Terwijl ondertussen de overheid zaken aankoopt die in veel gevallen een hoog risico van schendingen hebben. Het is voor mij de logica zelve dat bedrijven zorg dragen voor hun keten. We werken hard aan wetgeving en de vraag is niet of, maar wanneer die er komt. Ik kijk er naar uit dat het overal begint te leven; dat het doorsijpelt op de werkvloer, op het sociaal overleg en dat de 80.000 militanten van het ACV er mee aan de slag gaan. Dat is mijn ultieme droom.

Als overheid moet je duidelijke regels stellen voor bedrijven

Het COV bewaakt mee de zorgplicht, tijdens onderhandelingen, bij de adviesvoorbereidingen in de Vlor, ... Toen de minister van Onderwijs voorstelde om laptops aan te kopen voor leerlingen in kansarmoede heeft het COV gevraagd of de ethische principes gevolgd zijn, of kinderrechten gerespecteerd worden. Laura Eliaerts: “Het is goed dat het op zo’n hoog niveau op tafel komt. Het probleem is dat er in de productieketens van de grote ICT-bedrijven heel veel kinderarbeid zit, vooral bij de ontginning van kobalt. De Vlaamse overheid geeft geld uit aan laptops en financiert zo (heel) indirect kinderarbeid om hier bij ons het recht op onderwijs te voorzien. Het is erg dat dit zich zo voordoet ... Een 100 procent duurzame computer bestaat vandaag de dag (bijna) niet. Maar de overheid zou wel, omdat het over zo’n grote uitgaven gaat, vragen kunnen stellen aan die bedrijven en rapporten opvragen, over de ontginning bijvoorbeeld. Het zou goed zijn moest de overheid stappen eisen om vooruit te gaan op het vlak van zorgplicht. Doen de bedrijven dat niet, dan zouden ze in de toekomst niet meer in aanmerking mogen komen voor openbare aanbestedingen.”

